

dle Caesarova tvrzení pro Gala ten nejhorší trest. Takovými osobám se ostatní vyhýbali, neboť je považovali za nečisté. Druidové téměř jistě zodpovídali za uvalení *geis* (kletby) na válečníka a dohlíželi při skládání přísah.

VZHLED, OBLEČENÍ A VÝBAVA

Vzhled

Jak na bojišti, tak i mimo něj, se keltský válečník snažil, aby jeho bohatství a postavení bylo patrné na jeho vzhledu, kvalitě oblečení a vybavení. Řekům a Římanům, kteří byli zvyklí spíše na tmavé vlasy a snědou pleť, připadali plavovlasí Keltové zvláštní a exotičtí. Diodóros Sicilský je podrobně popisuje:

„Galové jsou vysoké postavy, mají mohutné svaly a bílou kůži. Jejich vlasy jsou plavé, jednak od přírody, jednak proto, že mají ve zvyku zdůrazňovat jejich barvu umělými prostředky. Umyjí si vlasy ve vápenném mléce, a pak je stáhnou dozadu, takže se příliš neliší od koňské hřívy. Někteří z nich si vousy holí, jiní je nechávají růst. Urození muži si holí tváře, ale nechávají si růst knír, až jim zakrývá ústa.“

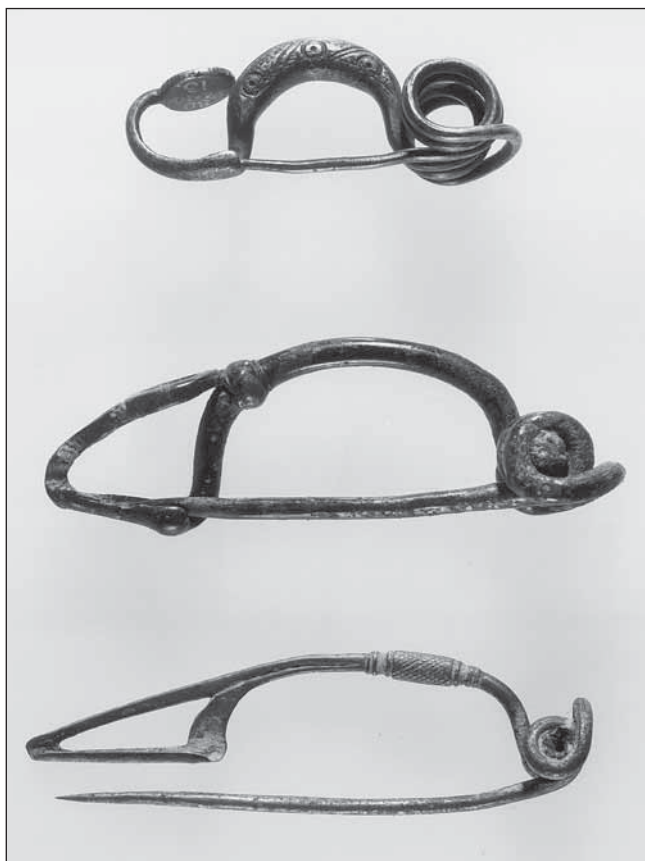
Navzdory pověstem o značné tělesné výšce archeologické nálezy dokládají, že průměrná výška muže byla 1,7 m (5 stop a 7 palců). Průměrný Říman však měřil o několik centimetrů méně. Zmínka o vlasech namočených do vápenného mléka je zajímavá v souvislosti s duchovní symbolikou koně. Takovouto úpravu vlasů zřejmě zvolili válečníci, kteří si vybrali koně za svůj totem a chtěli takto získat ochranu bohyně koní Epony. Pokrytí vlasů vápennem mělo také svůj praktický význam, neboť takto zhrubly, ztuhly a do určité míry poskytovaly ochranu proti ranám do hlavy. Nevýhodou bylo, že opako-

vaná aplikace způsobila popálení pokožky hlavy a vlasy vypadly. Takto upravené vlasy také znesnadňovaly nošení helmy, bylo však nepravděpodobné, že by Kelt o něco takového stál, měl-li pocit, že je dostatečně chráněn svým totemem.

Vzhled válečníků v Británii byl ještě neobvyklejší díky jejich zvyku malovat či tetovat svá těla tmavě modrou barvou získávanou z rostliny zvané boryt barvířský. Podobné zvyky se vyskytovaly v mnoha kulturách a, kromě toho že byly symbolem společenského postavení, téměř vždy měly rituální význam. Jedinec byl chráněn a posilován posvátnou symbolikou tvarů tvořících víry vykroužené na tváři, pažích a těle.

Oděv

O způsobu, kterým se Keltové oblékali, říká Diodóros Sicilský toto:



Bronzové spony z počátku doby laténské. Jsou výrazně zdobené a fungují stejně jako současný spínací špendlík. (Copyright Britské Muzeum)



Socha z 1. stol. př. n. l. Zřetelně vidíme typickou kroužkovou košili, torques a opasek keltského válečníka. Krátké vlasy a chybějící vousy i knír však naznačují, že jde o Gala v římských službách, nebo římského velitele domorodé pomocné jednotky. (Musée Calvet, Avignon)

„Oblečení, které nosí, je velmi nápadné – haleny, které jsou nabarveny a vyšívány nejrůznějšími barvami, a kalhoty. Také nosí pruhované pláště, připevněné broží na rameni, hrubé na zimu a tenké v létě, do kterých jsou vetkána příčná vlákna tvořící kostky, různých barev, těsně vedle sebe.“

Z dochovaných popisů a z útržků textilií získaných z hrobů si můžeme o oděvu keltského válečníka udělat dobrou představu. Většina kusů byla barevná, dobře vypracovaná, z vlny nebo lnu.

Nejvýše postavení velmoži, jejichž oděv byl často vyšíván zlatou nití, nosovali také hedvábí. Zmínka o drobných barevných kostkách vyvolává představu tvídu nebo tartanového vzoru z pozdější doby. Barvy, jakkoliv za novoty zářivé, rychle vybledly, neboť barviva byla rostlinného původu.

Keltská záliba v okázalosti a zdobnosti našla svůj výraz ve špercích, které válečníci nosili, aby dali najevo své bohatství a postavení. Opět Diodóros Sicilský:

„Shromažďují velké množství zlata, z něhož vyrábějí ozdoby nejen pro ženy, ale také pro muže. Nosí náramky na zápěstích a pažích a těžké nákrčníky z masivního zlata, kruhy nesmírné ceny, dokonce zlaté prsní pláty zbroje.“

Z keltských šperků středomořské pozorovatele nejvíce zaujal kruh nošený na krku, čili „torques“. Římané jej považovali za charakteristický pro keltského válečníka, přestože se neobjevoval pouze u Keltů. Torques mohl být vyroben ze zlata, bronzu nebo železa v závislosti na bohatství nositele. Jelikož ne všechny byly vyrobeny ze vzácných kovů, je docela dobře možné, že měly symbolický význam. Je téměř jisté, že byly výrazem společenského postavení – imperátoru Augustovi darovali Galové torques, který údajně vážil 45 kg (100 lb), v některých případech nesly zřejmě též podtón rituálního nebo náboženského významu. Mnoho keltských bohů je zobrazeno s torquesem na krku.

Zbraně a vybavení

Nošení zbraně bylo v keltské společnosti právem a povinností každého svobodného muže a sloužilo k tomu, aby jej okamžitě a zřetelně odlišilo od nesvobodné většiny. Základní výzbrojí keltského válečníka bylo kopí a štít. K tomu mohl přidat meč a, pokud patřil k nobiletě, nebo pokud mu to majetek a postavení dovolily, také přilbu a někdy též kroužkovou košili. Diodóros Sicilský podává podrobný popis:

„Do jejich výzbroje patří štíty velikosti muže, ozdobené dle vkusu jednotlivce. Na některých z nich jsou vystouplé bronzové tvary, obratně vyrobené, sloužící nejen pro



Tato část kotle z Gundestrup zobrazuje válečníky, na koních i pěší. Žádný z pěšáků nemá přilbu, s výjimkou postavy vpravo, muže ozbrojeného mečem, zřejmě vůdce. Ozdoba přilby této postavy a přileb jezdců připomíná zvířecí totémy: kanec, krkavec, jelen, býk a kůň. Zřetelně vidíme keltské válečné rohy, carnyxy. Je však otázkou, jak interpretovat postavu vlevo. Je zde snad pomocí symboliky samotného kotle zpodobněna reinkarnace válečníka, který padl na bitevním poli? (Dánské národní muzeum)

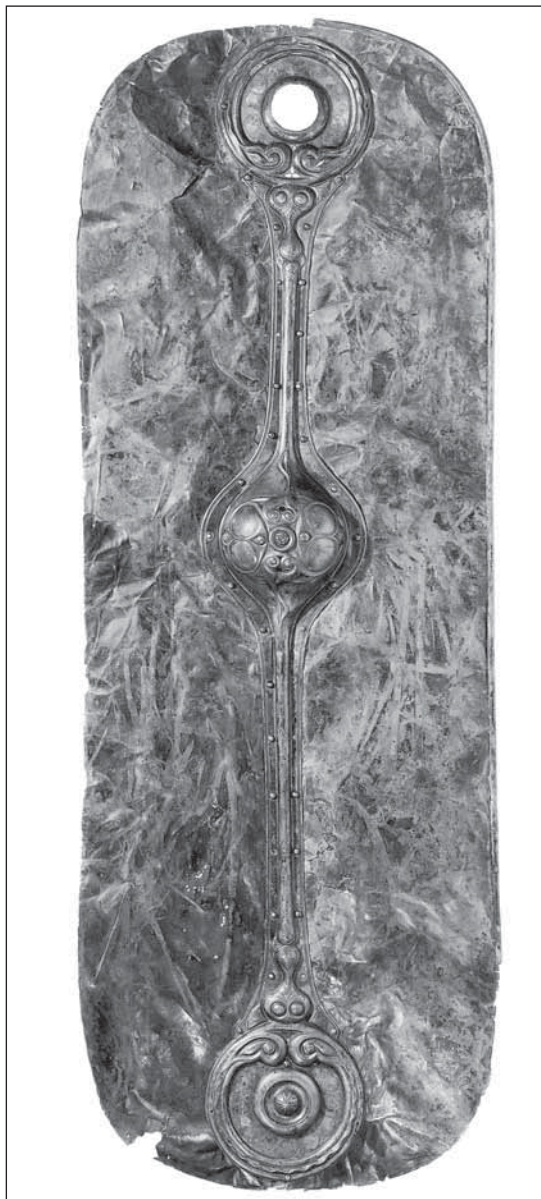
okrasu, ale také k ochraně. Nosí bronzové přilby s rozměrnými figurálními ozdobami, které nositeli dodávají zdání velikosti. Občas jsou k přilbě připevněny rohy, jindy přední části ptáčích nebo zvířecích těl... Někteří z nich nosí železné prsní pláty nebo kroužkové košile, zatímco jiní bojují nazí. Nosí dlouhé meče zavěšené na železném nebo bronzovém řetězu po pravém boku... Mávají kopími, která mají železné listy, jež jsou loket i více dlouhé a necelé dvě dlaně široké. Některé jsou rovné, jiné zakroucené – když zasáhnou cíl, nejenže vniknou do těla, ale také potrhají ránu.“

Kopí bylo hlavní zbraní a symbolem válečníka. Řecký zeměpisec Strabon zmiňuje, že keltští válečníci nosili dva druhy kopí: jednu těžší zbraň pro bodání a druhou, menší a lehčí, kterou mohl vrhat nebo ji použít při boji zblízka.

Pausaniás, když píše o Galatech, zmiňuje, že jejich jediným ochranným prostředkem jsou štíty, typické pro tento národ. Z toho můžeme usuzovat, že drátěné košile nenosili ani urození Galaťané a že jejich štíty měly tvar, jenž Řekovi připadal zvláštní.

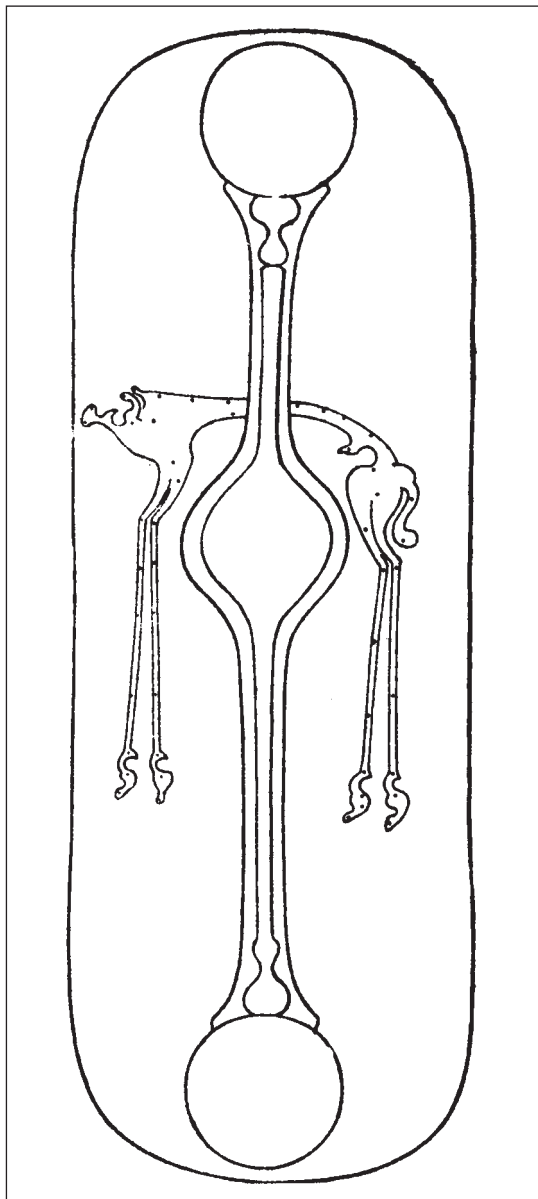


Bronzová přilba ze severní Británie. Ochrana krku a lícnice byly zřejmě bohatě zdobeny emailem nebo sklem. Tento vzor ovlivnil římský styl v pozdním období republiky. (Copyright Britské Muzeum)



**Withamský štít nalezený v řece téhož jména v Lincolnshiru je zajímavý nejen svým obřadním charakterem, ale také vystupující středovou ozdobou a sotva patrnou konturou kance, který byl původně přinýtován na bronzovou čelní stranu štítu.
(Copyright: Britské muzeum)**

Meč byl zbraní vysoce postaveného válečníka. Nosit jej znamenalo stavět na odív symbol postavení a prestiže. Z tohoto důvodu bylo mnoho mečů a pochev bohatě zdobeno vzácnými kovy



**Kresebná rekonstrukce pravděpodobné podoby bronzového kance nanýťovaného na čelní stranu Withamského štítu. Je pravděpodobné, že jiné keltské štíty byly také zdobeny, avšak jednodušším způsobem – zvířecí totemy na nich byly namalovány.
(Copyright: Britské muzeum)**

a kameny. Lidové irské pověsti mluví o mečích s jílcí ze zlata a slonoviny. Archeologické nálezy dokládají, že keltské meče byly kvalitní, pružné, s břitkým a silným ostřím, což je v rozporu



Bronzová přilba typu Coolus ze severní Francie. Pověšněte si otvorů po stranách a vzadu sloužících pro uchycení řemenů, a také ornamentů na obrubě a chrániči zátylku. (Copyright: Britské muzeum)



Meč byl zbraní urozeného bojovníka. Tento výjimečný exemplář z Kirkburn v Yorkshire měl jílec a pochvu zdobenou jasně červeným emailem a je příkladem umění keltských mečířů. (Copyright: Britské muzeum)



Tato železná dýka ve tvaru listu a její pochva byly bohatě zdobeny barevným sklem, emailem nebo možná korálem. (Copyright: Britské muzeum)

s Polybiovým tvrzením, podle něhož se čepele v boji rychle ohnuly a válečník je musel narovnat chodidlem. Tento omyl zřejmě vznikl z rituálu „zabití“ meče, kdy byl meč úmyslně ohnut, a to

buď jako součást pohřebního obřadu, nebo jako oběť bohům.

Přilby byly u Keltů k vidění vzácně, nosili je jen ti, kterým věhlas a bohatství umožňovaly



Bronzové pochvy dýk nalezených v Temži. Povšimněte si torquesům podobných tvarů na hrotech. K vidění jsou i na jiných exemplářích. (Copyright: Britské muzeum)

takto stavět na odív své postavení. Mnoho přileb bylo určeno spíše pro okrasu než boj, jak dokládají nálezy propracovaných exemplářů, např. rohaté přilby z Waterloo, či skvostná přilba z rumunského Ciumești, která se zachovala včetně složité vrcholové ozdoby ve tvaru dravého ptáka. Zpodobnění určitých zvířat a ptáků nám připomíná mystický symbolismus, kterým tito tvorové byli v očích válečníka obdařeni, a nadpřirozenou sílu, kterou propůjčovali.

Drátěné košile byly na bojišti k vidění ještě vzácněji než přilby. Nosili je jen urození, nejvýše postavení válečníci. Zbytky drátěných košil byly poprvé objeveny v hrobech datovaných do počátku 3. stol. př. n. l. a má se za to, že je keltští kováři začali vyrábět někdy před rokem 300 př. n. l.

Luk ani prak nezaujímaly mezi zbraněmi keltského válečníka významné postavení, i když se v boji do určité míry používaly. Pro užívání luku máme jen málo archeologických důkazů, přestože v nalezišti Alesia v Galii bylo objeveno několik kovových hrotů šípů. Důkazy dokládající užívání praku jsou naopak hojné. Velké množství praků bylo odkryto na několika hradištích v jižní Británii, což zřetelně naznačuje, že tato zbraň hrála hlavní úlohu v obraně těchto míst. Existují názory, podle nichž složité uspořádání hradeb

u vstupů byl koncipováno tak, aby maximalizovalo efektivitu této konkrétní zbraně. Užívání praku při čelních srážkách na bojišti však není nikde zmíněno.

Tuto skutečnost není těžké vysvětlit, když vezmeme v úvahu étos válečníka. Luk i prak se užívají na dálku, jsou to také zbraně užívané pro výstrahu. Šípy i kameny mohou mířit na nepřítele, mohou být vystřelovány či vrhány hromadně nebo v salvách, přesto všechny nenajdou cíl. Co víc, zacházet s těmito zbraněmi se může naučit každý, jsou efektivní i při neobratném užívání. Je zaznamenáno, že galský vůdce Vercingetorix k sobě povolal všechny lučištníky, co jich v Galii bylo, aby nahradil své ztráty po obléhání Avarika. Vyplývá z toho, že ačkoliv po jeho boku již bojovaly tisíce válečníků (podle Caesara více než 250 000), lučištníci mezi nimi nebyli a zřejmě by se s nimi za jiných okolností v boji ani nepočítalo. Po obléhání Avarika navíc střet pokračoval obléháním Gergovie a Alesie, kde Galové utrpěli konečnou porážku. Vercingetorix použil své lučištníky k obraně svých pevností, stejně jako prakovníci bránili britská hradiště.

V tomto případě musíme dospět k jasnému závěru. Keltský válečník nepoužíval luk ani prak, protože se mělo za to, že tyto zbraně jej nejsou hodny. Jeho úkolem na bojišti bylo zaútočit na



Pochva meče vyrobená z jasanového dřeva a spojovaná bronzem pochází ze Stanwicu, Yorkshire. (Copyright: Britské muzeum)

nepřítele zblízka oštěpem a mečem a změřit své síly s protivníkem v osobním souboji. Držet se stranou a střílet na nepřítele z dálky bylo nemyslitelné. Nevědět kdo koho přemohl – kde pak zůstala čest?

TVÁŘ BITVY

Viděli jsme, jak se válčení v keltské společnosti rozšířilo a jak touha po postavení a koloběh loupeživých výprav přiváděly válečníka znova a znova na bojiště, kde mohl prokázat své kvality před zraky svých druhů i svých bohů. Přestože se v okamžiku, kdy došlo ke střetu keltského a středomořského světa, začala podoba bitvy rychle měnit, způsob, jakým k ní přistupoval keltský válečník, zůstával více méně stejný.

Polybiova zpráva o bitvě u Telamonu popisuje některé ze základních charakteristických projevů keltského vojska předtím, než se vrhlo do boje:

„Keltové postavili řady Geasatae z Alp tak, aby strážili jejich týl, odkud očekávali útok (Římanů), a za ně pak Insubry. Opačným směrem pak... obrátili Taurisky a Bóje... Svě dvoukolové i čtyřkolové vozy umístili na nejzazším konci každého křídla, shromáždili svou kořist na návrší a obklopili ji jednotkami, aby ji chránili. Insubrové a Bójové byli oblečeni do svých krátkých kalhot a lehkých pláštů, Gaesatae však ve své pyšné sebedůvěře odhodili svůj oděv a stáli tam před celou armádou nahí, bez ničeho, jen se zbraněmi v ruce... (Římané) byli zděšeni dokonalou formací keltského vojska a strašlivým rachotem, neboť tam bylo nespočet těch, kdo duli na roh či troubu, celé vojsko pak vydávalo válečný pokřik. Byl to takový lomoz, až se

zdálo, že zvuk nevydávají jen trubači a vojáci, ale křičí sama země. Neméně děsivý byl vzhled a gesta nahých válečníků stojících vpředu. Všichni to byli dobře stavění muži na vrcholu sil, kteří stáli v prvních řadách, ozdobeni zlatými torquesy a náramky.“



Bronzové kování na rekonstruovaném štítu. Pověšněte si bronzového pásku na dřevěném trnu a puklici. Další malý bronzový kotouč byl pravděpodobně také upevněn na čelní straně štítu. (Copyright: Britské muzeum)